

НИКОЛАЙ ГОГОЛ
ОМАГЪОСАНОТО МЯСТО
ИСТИНСКА ИСТОРИЯ,
РАЗКАЗАНА ОТ ПСАЛТА НА
*****-СКАТА ЧЕРКВА**

Превод от руски: Константин Константинов, —

chitanka.info

Повярвайте, омръзна ми вече да се разправям! Че какво си мислите? Наистина е отегчително: разправяй, та разправяй и не можеш се откопчи! Е, добре, ще разправя, но вече наистина за последен път. Да, ето, вие говорехте, че човек може да надвие, както се казва, нечистия дух. То, разбира се, тоест, ако поразмислиш добре, на тоя свят стават всякакви чудеса... Но все пак не казвайте това. Поиска ли дяволската сила да те измами, ще те измами; Бога ми, ще те измами! Ето, ако обичате, да ви кажа: ние бяхме всичко четирима братя. Тогава аз бях още глупав. Бях само на единайсет години; но не, не на единайсет; помня като сега, че веднъж, когато почнах да пълзя на четири крака и да лая като куче, баща ми поклати глава и извика: „Ей, Фома, Фома; време е да те оженим, а ти вършиш глупости като младо муле!“ Тогава дядо ми беше още жив и — дано хлъцне лесно на оня свят — бе доста як в нозете. Някой път ще му хрумне... Но как мога да разправям така? Един от вас цял час рине от печката въглен за лулата си, друг се завтекъл за нещо в хамбара. Какво е това наистина!... Да речеш, че ви карам, а то вие сами ми се натрапихте. Ако ще слушате, слушайте! Баща ми още в началото на пролетта закара в Крим тютюн за продан. Не помня само дали две или три коли беше натоварил. Тогава тютюнът имаше добра цена. Той взе със себе си тригодишния ми брат, да го свикват отрано на кираджилък. Останахме дядо, майка ми, аз, брат ми и още един брат. Дядо ми беше засял бостан досам пътя и се премести да живее в колибата. Взе и нас със себе си, да пъдим врабците и свраките от бостана. Не може да се каже, че ни беше лошо. Понякога през деня изядеш толкова краставици, пъпеш, ряпа, лук, грах, че в корема ти, ей Богу, като че петли кукуригат. После тая работа е и доходна. Минувачи бият път, всекиму се ще да си хапне диня или пъпеш. А от околните села понякога донасят за размяна кокошки, яйца, пуйки. Хубав живот беше. Но дядо ми се радваше най-много, че всеки ден ще минат петдесетина кираджии. Те са народ, нали знаете, видял и патил, почне ли да разказва, само слушай! А за дядо ми то е същото, както за гладния — галушки. По някой път се случваше да срещне стари познати (всеки вече познаваше дядо ми), сами ще се досетите какво става, когато се съберат старци. Тара-тара, та тогава било такова, та онакова... И като започнат, спомнят си Бог знае кои времена. Веднъж, на, като че сега се е случило, слънцето клонеше вече към

залез; дядо ми ходеше из бостана и махаше от пъпешите листата, с които ги покриваше през деня, за да не се напекат от слънцето.

— Погледни, Остап — казвам на брат си, — кираджии минават!

— Де са кираджиите? — рече дядо и сложи белег на един голям пъпеш, за да не го изядат случайно момчетата.

Из пътя наистина се точеха шест коли. Напред вървеше един кираджия със сиви мустаци. Още преди да наближи, как да ви кажа, на десетина крачки, той се спря.

— Здравей, Максим! Виж къде даде Господ да се видим!

Дядо присви очи:

— А, здравей, здравей! Отде те носи Бог? И Болячка бил тук? Здравей, здравей, братко! Ах, та те всички били тук: и Крутотришченко, и Печериця, и Ковельок, и Стецко! Здравейте! Ах, ха, ха, хо, хо!... — и почнаха да се целуват.

Разпрегнаха воловете и ги пуснаха да пасат из тревата. Колите оставиха на пътя, а те всички насядаха в кръг пред колибата и запалиха лулите. Но до лули ли им беше сега? От приказки и разговори едва ли им се падна да изпушат и по една лула. След като се нахраниха, дядо реши да нагости приятелите си с пъпеш. И ето, всеки взе по един пъпеш, изчисти го хубавичко с ножчето (опитни хора бяха всички, доста бяха скитали, знаеха как се яде, можеха и на господарска трапеза да седнат). След като изчистиха пъпешите добре, всеки проби с пръст дупчица, изпи му сока, почна да го реже на филийки и да ги слага в устата си.

— Какво зяпате, момчета? — каза дядо ми. — Танцувайте, кучи деца! Остап, де ти е свирката? Я засвири казачок! Фома, сложи ръце на кръста! Ха така! Хей хоп!

Аз бях тогава пъргав момък. Проклетата старост! Сега вече не мога да му тропна така, вместо да правят разните му завъртулки, нозете ми се препъват. Дядо ми седна с кираджиите и дълго ни гледа. Забелязах, че нозете му не стоят на едно място, като че някой ги дърпа.

— Ще видиш, Фома — рече Остап, — дъртакът ще почне да играе!

И какво мислите? Преди още Остап да го каже, старецът не се стърпя. Поиска му се, знаете, да се похвали малко пред кираджиите.

— Гледайте, дяволски деца! Така ли се танцува? Ето как се танцува! — каза той, като се изправи на нозете си, протегна ръце и

удари токовете.

Да си призная, ако е за танцуване, той танцуваше така, че можеше да играе и с хетмановата жена. Ние се дръпнахме настрана, а дъртакът почна да върти нозе по цялото равно място край лехата с краставици. Но едва стигна до средата и поиска да се разиграе и да направи във въздуха някакъв фокус с нозете си — не се вдигат нозете му и толкова. Гледай ти беда! Засили се отново, стигна до средата, не може! Каквото щеш прави, не може и не може! Нозете му ставаха като дърво. „Виж ти, дяволско място! Виж ти, сатанинска магия! Намесил се е изродът, врагът на човешкия род!“ Е, как да се опозори пред кираджиите? Спусна се отново и почна да удря бързо, ситно, да му се ненагледаш: стигна до средата — не. Не може да играе и туйто!

— Ах, мръсен сатана! Дано се задавиш с гнил пъпеш! Дано пукнеш още като малък, кучи сине! Виж как ме посрами на стари години!

И наистина някой зад него се изсмял. Огледал се: нито бостан, нито кираджии, нищо. Отзад, отпред, отстрани — равно поле! „Бре! Тц-тц-тц!... Ето ти теб!“ Почнал да присвива очи — мястото сякаш не е съвсем непознато: отстрани гора, зад гората се подавал някакъв прът и още отдалеч се виждал в небето. Каква е тая поразия: та това е гълъбарникът в зеленчуковата градина на попа! От другата страна също така нещо се сивее. Вгледал се: харманът на общинския писар. Виж къде го замъкнала нечистата сила! След като се полутал наоколо, попаднал на една пътека. Месец нямало; вместо него през облака се мяркало бяло петно. „Утре ще има силен вятър!“ — помислил дядо. Поглежда, встрани от пътеката на един гроб пламнала свещ. Я гледай! Застанал дядо ми с ръце на кръста и гледа: свещта угаснала. Малко понадалеч пламнала друга. „Имане! — извикал дядо ми. — Обзалагам се на каквото щеш, че е имане!“ И вече щял да си плюе на ръцете, за да копае, но се досетил, че няма нито копачка, нито лопата. „Ех, жалко, но кой знае? Може би пък трябва само да вдигна чима и то вече лежи там, миличкото! Няма що, поне да отбележа мястото, да не го забравя после!“

Домъкнал той един голям клон, сигурно счупен от бурята, стоварил го на оня гроб, гдето горяла свещта, и тръгнал по пътеката. Младата дъбова гора ставала все по-рядка, мярнал се плет. „Така, нали казвах — помислил дядо ми, — че това е попският чифлик? Ето го и

плета. Сега няма и една верста до бостана.“ Но той се върнал късничко у дома и не пожелал да яде галушки. Събудил брат ми Остап, попитал го само отдавна ли са заминали кираджиите и се завил с кожуха.

И когато Остап почнал да го пита: „Къде те дянаха дяволите днес, дядо?“ „Не питай — рекъл той, като се завил още по-добре, — не питай, Остап, защото ще ти побелее косата!“ И захъркал така, че врабците, които били накацали в бостана, се разхвърчали от уплаха. Но може ли сън да го хване? Няма що да се каже, голям хитрец беше той, да му даде Бог царство небесно! Знаеше винаги как да се отърве. Някой път ще ти запее такава песен, че ще почнеш да си хапеш устните. На другия ден, щом почнало да се мръква в полето, дядо ми облякъл свитката, препасал се, взел под мишница копачка и лопата, сложил си калпака, изпил едно канче квас, избърсал устните си с пеша и тръгнал направо към поповата градина. Отминал и плета, и ниската дъбова гора. Между дърветата лъкатушела пътека и излизала в полето. Като че била същата. Излязъл и на полето. Мястото точно снощното: ето и гълъбарникът стърчи, но харман не се вижда. „Не, не е онова място. Онова трябваше да е по-далеч. Изглежда, трябва да завия към хармана!“ Тръгнал назад, поел из друг път — харманът се вижда, а гълъбарника го няма! Пак се върнал по-близо до гълъбарника — харманът се скри! В полето, като за беда, почнал да ръми дъжд. Затичал се към хармана — гълъбарникът се загубил; към гълъбарника — харманът се загубил. „Ах, проклет сатана, дано не доживееш да видиш свои деца!“ А дъждът ливнал като из ведро. И като свалил новите си ботуши и ги завил в кърпа, за да не се набръчкат от дъжда, хукнал като господарски кон-бегач. Вмъкна се в колибата цял измокрен, покри се с кожуха и почна да мърмори нещо през зъби и да кити дявола с такива думи, каквито никога не бях чувал. Право да си кажа, сигурно щях да се изчервя, ако това се беше случило през деня. На другия ден се събуждам, гледам: дядо ми ходи вече из бостана, като че нищо не е било, и покрива дините с листа от репей. На обед старецът пак се разприказва, почна да плаши малкия ми брат, че щял да го размени срещу кокошки вместо дините. А след като се наобядва, направи си свирка от дърво и взе да свири с нея и ни даде за игра един пъпеш, превит на три като змия, който той наричаше турски. Такива пъпешни никъде не съм виждал. Наистина семето им беше получено някъде отдалеч. Привечер, като хапна, дядо ми отиде с мотиката да

прекопае нова леха за късните тикви. Минал край онова омагьосано място, не се стърпял да не избърбори през зъби: „Проклето място!“, застанал на средата, гдето завчера не можа да танцува, и сърдито ударил с копачката. Погледнал, около него пак същото поле: от едната страна стърчи гълъбарникът, от другата — харманът. „Добре, че се сетих да взема копачката. Ето и пътеката, ето и гроба, ето и сложения клон, ето и свещта гори! Само да не сгреша!“ Полекичка се завтекъл, вдигнал мотиката нагоре, като че искал да нагости с нея някой шопар, който се е вмъкнал в бостана, и се спрял пред гроба. Свещта угаснала. На гроба лежал камък, обрасъл с трева. „Тоя камък трябва да се вдигне!“ — помислил дядо ми и почнал да го обкопава от всички страни. Голям, проклетият му камък! Но той здраво се опрял с нозе в земята и ето че го търкулнал от гроба. „Ху!“ — чуло се из долината. „Прав ти път! Сега работата ще тръгне по-бързо.“ Дядо ми се спрял, извадил табакерата, насипал една шепа енфие и вече се канел да го поднесе към носа си, когато изведнъж над главата му — чхи! — нещо кихнало, така че дърветата се залютели и цялото лице на дядо ми се изпръскало.

— Да беше се извърнал встрани, щом искаш да кихаш! — продумал дядо ми и разтъркал очи. Огледал се няма никой. — Не, изглежда, че дяволът не обича енфие! — продължил той, като скрил табакерата в пазвата си и взел копачката. — Глупав е той, защото такава енфие не е смъркал нито баща му, нито дядо му!

Почнал да копае — земята мека, мотиката просто затъва в нея. Ето че нещо звъннало. Като изхвърлил земята, той видял котел.

— А, миличко, ето де си било! — извикал дядо ми и мушнал копачката под него.

— А, миличко, ето де си било! — изпискал един птичи клюн и клъвнал котела.

Стъписал се дядо ми и изтървал копачката.

— А, миличко, ето де си било! — заблеяла една овнешка глава от върха на дървото.

— А, миличко, ето де си било! — изревала една мечка, като подавала муцуна иззад дървото.

Тръпки побили дядо ми.

— Ех, тук е страшно да продумаш дума — измърморил той под носа си.

— Тук е страшно да продумаш дума! — изпискал птичият клюн.
— Страшно да продумаш дума! — заблеяла овнешката глава.
— Да продумаш дума! — изревала мечката.
— Хм... — казал дядо ми и сам се уплашил.
— Хм! — пропищял клюнът.
— Хм! — проблеял овенът.
— Хм! — изревала мечката.

Той се обърнал уплашено: Боже мой, каква нощ! Нито звезди, нито месец. Наоколо — пропасти, под нозете му — стръмнина без дъно, над главата надвиснала могила и като че ей-сега ще се срине върху него. И сторило му се, че иззад нея мига някаква муцуна: ууу, носът ѝ като ковашки мех, ноздрите — да налееш по цяло ведро вода във всяка, устните, Бога ми, като два дръвника! Червени очи изскочили навън, а отгоре на това муцуната се плезела и го дразнела.

— Върви по дяволите! — казал дядо ми и оставил котела. — Не ти ща имането! Каква мръсна муцуна! — и вече хукнал да бяга, но се огледал и се спрял, като видял, че всичко било както по-рано. — Само ме плаши нечистата сила!

Заловил се отново за котела — не, тежък! Какво да прави? Няма да го остави тук! И ето, напрегнал всички сили, хванал го с ръце: ха насам, ха натам, още, още — и го измъкнал. „Ух, сега да смръкна енфие!“ Извадил табакерата, но все пак, преди да насипе, добре се огледал дали няма някой. Като че нямало. Но ето, струва му се, че дънерът на дървото пухти и се издува, показват се уши, наливат се червените очи, ноздрите се надули, носът се е набръчкал и току се кани да кихне. „Не, няма, да смръкна! — помислил дядо ми и скрил табакерата. — Пак ще ми заплюе очите сатаната!“ Грабнал по-скоро котела и хукнал да бяга с все сила, но чува, че отзад нещо току го дращи със съчки по нозете... „Ай, ай, ай!“ — подвикнал само дядо и хукнал още по-силно. И когато стигнал поповата градина, чак тогава си поел малко дъх.

„Къде ли е отишъл дядо?“ — мислехме ние, след като чакахме два-три часа. Мама отдавна вече беше дошла от селцето с гърне горещи галушки. А дядо го няма и няма! Пак седнахме да вечеряме сами. След вечерята мама изми гърнето и потърси с очи где да излее помията, защото наоколо всичко беше лехи, когато видя, че насреща ѝ

иде едно каче. Небето беше наистина доста тъмно. Сигурно някое от момчетата си играе, скрило се е зад него и го побутва.

— Ето где ще излея помията! — каза тя и излея горещата помия.

— Ай! — извика някой с дебел глас.

Гледа тя — дядо. Но отде да знае, че е той. Ей Богу, ние мислехме, че иде някакво каче. Да си призная, макар и да е малко грехота, все пак ни се стори смешно, когато видяхме побелялата глава на дядо, цяла потопена в помия и окичена с кори от дини и пъпеша.

— Гледай я, дяволската жена! — каза дядо, като бършеше главата си с пеша. — Как ме попари като свиня пред Коледа! Е, момчета, ще имате сега пари за гевреци! Ще ходите, кучи деца, със златни жупани! Я вижте, вижте тук какво ви нося! — рече дядо и отвори котела. И какво, мислите, имаше там! Е, помислете мъничко, а? Злато? Там е работата, че не беше злато, а боклук, смет... срамота е да кажа какво. Дядо плю, хвърли котела и след това си изми ръцете.

И оттогава дядо ни закле да не вярваме никога на дявола.

— Да не ви минава през ум — казваше ни той често, — каквото и да каже врагът на господата Христа, все ще излъже, кучият син. И за грош истина не казва!

И помня, щом чуеше старецът, че на някое място е неспокойно, веднага ще ни извика: „Хайде, момчета, да го прекръстим! Ха така, ха така, по-хубавичко!“ И почне да се кръсти.

А онова проклето място, гдето не можа да танцува, го огради с плет и заповяда да хвърляме там всичко непотребно, всичкия бурен и сметта от бостана. Та ето как нечистата сила разиграва човека!

Аз зная добре тая земя: след това съседните казаци я наемаха от баща ми за бостан. Чудо земя! И всичко се раждаше в голямо изобилие, но на омагьосаното място никога нищо хубаво нямаше. Засеят го както трябва, а поникне нещо такова, че не можеш го разбра: да е диня, не е диня, да е тиква, не е тиква, да е краставица, не е краставица... Дявол знае какво е!

1830 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.